

J. HURT JA RAHVALAULUDE TEADUSLIK VÄLJAANNE "VANA KANNEL". TEORIA JA TEGELIKKUS

Tiiu Roll

J. Hurda kui "Vana Kandle" algataja-koostaja ees oli endastmõista teoreetilisi probleeme. Kuna ta ju alustas rahvalaulude teaduslikku väljaannet, oli ta ka sel ajal kogemusteta. Lahendust vajasisid küsimused, kuidas ühtlustada ja süstematiseerida kogutud laulumaterjal, kuidas see avaldada.

On tähelepanuväärne, et teoreetilised seisukohad on kirjutatud 1886. aastal. 1875., kui "Vana Kannel" vihikutena ilmuma hakkab, on kirjutatud "Lugijale", kust leiame "Vana Kandle" eesmärgi: tutvustada esivanemate vaimuelu eesti rahvalaulude täieliku kogu vahendusel. "Vanad laulud on kõige täielisemad märguandjad ja sõnumetoojad inimeste sisemisest elust enemuiste, nende vaimust ja südame harimise järjest, nende keelest ja meelest." /1/. Samas leiduvad märkused **murdekeelsete** laulude lugemise hõlbustamiseks ja lubadus välja anda sellest "täieline õpetus kõigile kandle kuulajatele" /2/.

Töö käigus kujunesid teoreetilised seisukohad. Selginesid ka võimalused neid teoks teha. 1886. a. kirjutatud eessõnas väljaande I ja II köitele sõnastabki J. Hurt oma põhiseisukohad selgelt ja täpselt. Saksakeelseina on need mõeldud ka mitte-eestlasest lugejale. Punkthaaval väljatoodud vaated on rahvalaulu avaldamisest, ent puudutavad rahvalauluga seotud küsimusi laiemaltki. Vaatleme järgnevalt kõnesolevaid teoreetilisi märkusi. Võrdleme "Vana Kannel" I ja II laule nende originaalidega. Jälgime, kuidas Hurt oma seisukohti praktikas järgib.

Laulud antakse välja kihelkonniti ja võimalikult murdekeelseina. Põhjendamaks seda printsipi, väidab Hurt, et laulude omapära on määratud murdekeelele ja seotud kihelkonna piiridega /3/.

"Vana Kannel" on teaduslik väljaanne. See sisaldab palju variante, ka vähemväärtuslike tekstide, miteterviklike laule. Tekstid on originaalsed, trükitud nii, nagu need on säilinud kogumisajaks, nagu kogu on teksti saanud laulikult, ilma poeetilise tötluseta. Siiski teeb Hurt mõõnduse: ta on kõrvale jätanud täiesti arusaamatud või sündsusetud read, samuti laulu mittekuuluvad osad. Rõhutades samas, et need juhud on harvad, ei määratle ta lähemalt põhimõtteid, kuidas ta neid eraldab /4/.

J. Hurt tunnetab vajadust laule võrrelda originaalidega. Ilmselt on ta sellele mõttele juhtunud as-

Ezimele annu.
Siianiaste Seltsi Toimetused. N. 3.

Vana kannel.

Alte Sarsse.

Täieline kogu vann
Eesti rahvalauluzid,
välja annud

Vollständige Sammlung
alter estnischer Volkslieder,
herausgegeben von

Dr. Jakob Hurt.

Ezimele kogu.
Erste Sammlung.

Tartus, 1886. | Berpet, 1886.
Trükitud C. Mattieseni kuluaga. | Verlag von G. Mattiesen.

Vana kannel.

Alte Sarse.

Täieline kogu vanu
Eesti rahvalauluzid
välja annud

Vollständige Sammlung
alter estnischer Volkslieder
herausgegeben von

Dr. Jakob Hurt.

Tõine kogu.
Zweite Sammlung.

Tartus, 1886.

Trükitud C. Mattieseni kuluga.

Repat, 1886.

Verlag von C. Mattiesen.

... K. Kneutzwald ei ole eraldanud "Kalevipo-
 ja" entset rahvalaulu töötlustest ja omaloomingust /5/.

Hurt pakub paljudele andmetele eessõnas lisaks ta-
 beli, kus laulunumbritele trükkis vastab selle origi-
 naali number käsikirjas.

Korrespondentidelt saadud käsikirjad on köidetud.
 Põlva laulude jaoks on neid neli (I, II, III, m), Kol-
 ga-Jaani laulude jaoks kolm (I, II, III). Kõiteid säi-
 litatakse Fr.R. Kneutzwaldi nim. Kirjandusmuuseumi rah-
 valuuleosakonnas. Põlva KK II sisaldab J. Hurda endako-
 gutud materjali - 68 laulu. "Vana Kannel" I eessõnast
 loeme, et kogu on hiljem puhtalt ümber kirjutatud Hur-
 da sõber A. Trumm. Kas sel või mõnel muul põhjusel on
 nimetatud käsikirjas 50 laulu.

J. Hurdal on Põlva ja Kolga-Jaani originaale 802
 (256 + 544). Trükkis on kasutatud neist J. Hurda koos-
 tatud tabeli järgi 672 (190 + 482). Tuleb öelda **kasu-
 tatud**, sest raamatus ei ole paraku mitte 672, vaid 698
 (208 + 490) laulu. Vahe on 26 (18 + 8). Milles asi? Vas-
 tavustabelist "Vana Kannel" II eessõnas selgub, et kuus
 J. Bergmanni kogutud laulu puuduvad käsikirjalisest ko-
 gust. Ülejäänud 20 laulu on saadud originaaltekstide
 liitmise ja lahutamise tulemusena. Siin on pilt kül-
 lalt kirju. (Vt. ka tabel "Rahvalaulud "Vana Kannel" I
 ja II" artikli lõpus.)

Näiteks: Peeter Väiso 24 laulust (Põlva KK III), mil-
 lest on trüki jaoks valitud 20, on omakorda
 saadud 30 trükiteksti.

Mihkel Härmsilt (Põlva KK m) saadud 10 laulust
 on tehtud 18 teksti - neist trükki on pääse-
 nud 15.

Käsikirja laule on:

- 1) poolitatud muutusteta (Näit. VK II 43 ja 44 = K-Jaa-
 ni KK II 16, VK II 2 ja 3 = K-Jaani KK II 31.);
- 2) kombineeritud (kahe käsikirjalise laulu baasil)
 uueks lauluks (Näit. VK I 80 = Põlva KK I 13 ja 23.)

	VK I 80	Põlva KK I 13	Põlva KK I 23
värsid	1 - 5	1 - 5	1 - 5
	6 - 7	-	6 - 7
	8 - 9	-	9; 8
	10 - 30	10 - 30	-

Tabelist näeme, et osa värsse trüki jaoks saadak-
 se ühest, osa teisest käsikirjalisest variandist.
 (Võimalikud on ka ridade vahetus.);

- 3) jaotatud osade kaupa. (Näit. talgulaulus, kus on üht-
 lasi ära jäetud lauliku kommentaarid, VK I 75, VK I
 76, VK I 10 A = Põlva KK II 47. Laul on jaotatud kom-
 mentaaride järgi osadeks ja vastavalt selle järgi
 pealkirjastatud.).

Materjaliga lähemal tutvumisel selgub, et J. Hur-
 da käsikirjade ja trükitekstide vastavustabel "Vana Kan-
 del" eessõnas ei anna täpset pilti käsikirjast võetud

laulude kohta.

1. Laule kasutatakse trüki tarvis osaliselt. (Näit. VK I 11 = Põlva KK I 57, millest 16 lõppvärssi trükis puudub. Viimased värssid puuduvad ka VK I 24, VK I 47 ...)

2. Mitte kõik laulude liitmisel ja osadeks jaotamisel ei kajastu eelpool nimetatud tabelis. Lugeses käsikirju, näeme, et J. Hurt on otsinud "paremaid variante". (Näit. VK I 6 = Põlva KK I 65, kuid käsikirjast leiame veel I 151 ja I 108, millest on võetud värssed VK I 6 jaoks.) Trükiteksti ja originaalide suhteid kajastab järgnev tabel.

VK I 6 Põlva KK I 65 Põlva KK I 151 Põlva KK I 180

värssid

1 - 4	1 - 4	-	-
5 - 12	5 - 12	5 - 12	5 - 12
13 - 22	-	13 - 22	13 - 22

(väikeste erinevustega)

3. Käsikirja tekstid on nummerdatud topelt: korrespondendi kirjutatud rooma numbrid ja nendega alati mitte kattuvad araabia numbrid. J. Hurt võtab aluseks viimased. Selline jaotus võib osalt õigustatudki olla. Originaalid on vormilt ebakorrektsed, kohati värssideks jaotamatagi (Põlva KK III). On selge, et "Kandle" koostajal oli käsikirjade lugemise ja korrastamisega palju tööd.

Miks J. Hurt ei kasuta kõiki käsikirjas olevaid tekste?

Hurt väidab, et teaduslikus väljaandes on avaldatud palju variante ja ka vähemväärtuslikke tekste /6/. Sõnastusest näeme, et Hurt ei peagi vajalikuks kõike kasutada. Osa variante ja vähemväärtuslikke tekste pääseb läbi valikusõela, osa mitte.

1. Sündsusetus ja fragmentaarsus, mitmete motiivide koosinemine on hulga tekstide kõrvalejäämise põhjuseks. J. Hurt on osalt märkinud käsikirja *carmina secreta* (Põlva laulude käsikirjas 9 korral).

2. Riimiliste laulude juures on hinnangud "uuema aja vilets vaimulaps", "uuema aja lori", "kõrtsiloba".

3. Kõne alla ei tulnud laulu "Oleks minu olemine" avaldamine lisaks muudele põhjustele ka tsensuuri tõttu. Käsikirja neljast variandist võiks siin näitena tuua kaks.

Oleks minu olemine,
teiseks minu tegemine:
ma panes herrad härgadeksi,
kubjad adrakurgedesse,
5 kiltred adrakiiludesse,
proudad äkkepulkadesse,
reilid rangiroomadesse,
saksad sahalusikasse.
Siis künnas maada, sõidas maada,

- 10 lusikalle lupsis maada.
 Vao mina künnäs, vao mina jätäs!
 Kui mina mõtlin, nii mina tegin:
 Vao kündsin, vao jätsin,
 äritasin herräkesi,
 15 sajatasin saksakesi,
 kässin kubjast kurjalegi,
 kiltret kuusma põrmandalle.
 Pidi siis mind piitsul peksetama,
 roosivarsil ropsitama.
 20 Sain siis vaene mees valama,
 püksid põigiti peossa,
 kaltsud kaksite käessa.
 /K-Jaani KK III 225/

- Oleks mu oma olemine
 teiseks minu tegemine.
 Ma panes saksad santimaie,
 isändäd isi tegemä,
 5 emändäd higi imemä.
 Ma panes härrad härgadesse,
 kubjad adrakurgedesse,
 kubjanaese nabapulgas,
 kiltre adrakiildesse,
 10 rouad rangiroomadesse,
 reilid rangirinnusesse;
 siis mina künnas kümme päevä,
 kümme päevä, kümme ööda,
 piitsa pinnilla peossa,
 15 kantsik kareda käessa,
 vitsa viievermlene:
 ajas vao ma vainu'elle,
 teise vao tammikulle,
 kolmanda keere külässe.
 20 Kui ei kuule kubjas käsku,
 kilter kündija sõnuda,
 herra orja häälesida,
 saksa saatija sundimisi,
 küll siis käsi käijäb kantsu,
 25 küll siis peo piitsa tõstab,
 vemmäl vastasid vihteleb.
 /K-Jaani KK III 256/

4. Välja jäävad ka variandid, mille asemele on valitud "parem" "täielikum" variant (jutumärkides olevad sõnad on pärit märkustena käsikirjast). Juba toodud näitele (lk. 52, p. 2) on märkused Kolga-Jaani KK II 24 juures "Nach B vollständiger", Kolga-Jaani KK III 43 - "on paremaid selle asemel".

Trükist ei leia me ka laulikute kommentaare. (Põlva KK II 45 = VK I 74 "Möödaminejäle, kes Jummal appi ei anna, lauldas nii: (Töötegiija laulap) ... (Möödamineja kost); samas K-Jaani KK II 46 = VK I 87 B "Näit-siko laul teolt tulles"; Põlva KK II 47 = VK I 75, VK I 76, VK I 10 A "Talgo laul. Kui töö ära tet: ... Wiina juweh ... Käsk laulda:").

Põgusalt oli eelpool juttu, et J. Hurt on ka laulutekste trükivariandi jaoks muutnud. Ta ei tee seda juhuslikult. Olles ise kogunud rahvalaule, teab ta probleeme, mis sellega ühenduses tekivad.

1. Tekst, mis on üles kirjutatud laulise järgi, on keeleliselt ja vormilt täpsem tekstist, mis kirja pandud etteütlemise järgi. Samas on meloodiad jäänud huviväljast kõrvale. Hurt ei eita viiside kogumise vajadusega //7/. Ka kogujad ei näe võimalusi nootide kirjapanekuks. Peeter Väiso 1877. a. kirjast loeme: võiks saata ka noodid, kuid ei suuda neid kirja panna /8/. Purdus ka vastav ülesanne, mistõttu võis see võimalus kogujail jääda kahe silma vahele. Hurt ise lasknud endale küll enamasti ette laulda. Seda mitte viisi talletamise eesmärgil, vaid just teksti täiuslikuma kirjapaneku jaoks. Kahjuks puuduvad andmed selle kohta, millist meetodit laulude kogumisel on kasutanud teised. Tõsi, "Vana Kannel" II eessõnast loeme, et laulud on kogutud dikteerimise, ettelaulmise järgi, samuti pulmas kuulud kaasituste kirjapanemisel. Kolga-Jaani laulude käsikirjas on noot, mida trükis ei avaldata (VK II 367 = K-Jaani KK I 43). Kuid me ei tea, lugedes laule "Vanas Kandles", millised neist on üles kirjutatud laulmise, millised dikteerimise järgi. Võimalik, et rahvalaulude trükiks ettevalmistamisel on koostaja just sellest aspektist laule täiendanud.

2. Mitte ainult laulu üleskirjutamine laulmise või etteütlemise järgi ei muuda teksti. Laulud on kannatada saanud nii sisult kui ka vormilt "ajahambast puretuna", aga ka lauliku suvast sõltuvalt /9/.

Kõiki neid kõrvalekaldumisi käsitab Hurt vigadena. Ta peab vajalikuks originaaltekstide korrektuuri asjatundjate poolt. Ta lubab Jaan Bergmannil (kes on Hurda abiliseks "Vana Kannel" II väljaandmisel) viia laulud murdekeelde. Veel enam, lubatud on ka "mõne muu pisukese eksituse ... omast mälestusest ära parandada" /10/.

Põlva laule on Hurt peamiselt liitnud või lahutanud. Kolga-Jaani lauludes on juurde lisatud värsse või koguni pool laulu (näit. VK II 458 = K-Jaani KK II 39 Maie laul). Käsikirjas on märkus: Mida ta küsis, seda ei mäletanud laulik isegi; seda ei teadnud, et Mai pärast üles tunnistas ja surmanuhtlust sai. Käsikirjas lõpeb laul 35. värsiga: Ann uuest küsima. Trükis on laul lõpetatud, 95-värsiline. Ent esimeses 35 värsis on samuti erinevusi trüki- ja käsikirjateksti vahel.

Toome näitena ühe lauluga toimunud muutused teel käsikirjast trükki. Laul on Kolga-Jaanist "Vana Kannel" II 205 A, käsikirjas - III 44.

Originaal

Trükitekst

Ei oln'd julgust juure minna,
südant süli karata.

Ei olnud julgust juure minnä,
Egä südant sülle võtta.

Miks sina nutad, poega noori, Mis sul kurbust kasvateles, Südämesse sünniteles?	Miks sa nutad poega, noori, Mis sul kurbust kasvateles, Silmavetta sigiteles?
Ahtake andsin vastusta	-
Ikun hella emäkene	-
Käisin metsa kõndimaie	Läksin metsa kõndimaie
Lähen nüüd laande kõndimaie	Nüüd lähen laande kõndimaie.
Teadis targasti kõnelda	-

Käsikirjas on selle laulu kõrval märkused *im Drück fortgefallen, von B. fortgefallen.*

Selgub, et käsikirjade töötlemine ei piirdu üksnes grammatika ühtlustamisega, mis oli ju vältimatu. Lisaks on teadlikult tehtud nii sisulisi kui ka vormilisi muudatusi. Hurt räägib siin endale vastu: ühelt poolt tekstide puutumatus, et materjal oleks uurijajale kättesaadav sellisena, nagu see kogumisajaks säilinud oli; teisalt soov tekste täiustada, puhastada "vigadest". Abilisteks on siin mälu ja intuitsioon. Vast siit ka Hurda nõue: säilitada originaalid puutumatusena ja kogujate töö olgu rahva- ja ajahtne, s.t. kirja tuleb tekstid panna täpselt nii, nagu laulik laulab või dikteerib /11/.

Kokkuvõtteks. Vaatlesime J. Hurda rahvalaulude väljaandmisega seotud teoreetilisi põhimõtteid ja tulemust "Vana Kannel" I ja II varal. Hoolimata täpsuse- ja selgusetaotlusest, mis on kirjas väljaande eessõnas, on tegelik olukord mõnevõrra teine.

"Vana Kannel" I ja II ei ole ühe kihelkonna kõikide olemasolevate variantide kogu. Kahjuks pole selge kõikide laulude valiku- või kõrvalejätmise põhjus.

J. Hurt märgib, et kogutavad laulud on vaja kirja panna originaalseina ja sellisena käsikirjas säilitada. "Vana Kannel" peaks need publitseerima uurijajale. Aga nähes laulude nii tahtlikku kui ka tahtmatut (unustamine, kogumismeetodist lähtuvat) muut(u)mist, tahab Hurt leida "puhast", algselt terviklikku laulu. Sel eesmärgil kohendab ta tekste, paludes ka Jaan Bergmannil seda teha.

J. Hurt tunnetab vahet laulmise järgi üleskirjutatud ja dikteeritud laulude vahel. Kas ja kui palju ta on tekste redigeerinud sellest seisukohast lähtuvalt, pole selge.

"Vana Kandle" eesmärgiks seadis Hurt vahendada uurijale kogutud laulumaterjal. Et trükis ei ole avaldatud kõiki tekste ja et osa laule on trükis teisene- nud, selgub "Vana Kannel" I ja II eessõna hoolikal lu-

gemisel. Eelnevast käsitlesest nähtub, et 1) ei saa usaldada kõiki eessõnas toodud arve; 2) välja jäänud laule on küllalt palju (68 + 62); 3) ka viimaste seas on variante, mida on osaliselt kasutatud trükivariandi jaoks; 4) käsikirjalisi laule on trüki jaoks muudetud.

Miks kujunes "Vana Kannel" I ja II just selliseks? J. Hurdal oli oma rahvalaulude käsikirjaline kogu. Laulud olid saadud Hurda enda ja tema lähikondlaste tööna Põlva ümbrusest, hiljem teistestki kihelkondadest. J. Hurt näeb rahvalaulude teadusliku väljaande vajadust, et hiljem saaksid uurijad teha neis korrektsioone. Originaalide võrdlemisel, töötlemisel (arvestades murret, laulude tahtlikku ja tahtmatut muutmist, üleskirjutamise iseärasusi) saaks igast laulust esindusliku, selge, täiusliku teksti. Hurt näeb oma tööd teadusliku "Vana Kandlega" eeltööna spetsiaalkogule, s.o. esteetilisele antoloogiale /12/.

"Vana Kandle" teaduslikkus tingib selle, et laulud tulnuks välja anda originaalseina. Seda Hurt ka rõhutab: "Um dem Forscher ein völlig sicheres, originäles Material vorzuführen, habe ich die Lieder genau so abgedruckt, wie sie gefunden oder recitirt worden, ohne irgendwelche poetische Verarbeitung oder Umgestaltung." /13/.

Hurt võrdleb rahvalaulude ilu lihtsate põllulilidele võluga. Kuid ometi osa uurijate tööst on Hurt enda, osalt J. Bergmanni kanda võtnud. Peale laulude tõlkimise saksa keelde puudutab see just laulude poeetilist muutmist, kuivõrd ortograafia ühtlustamine, värsside nummerdamine, laulude süstematiseerimine oli ju käsikirjade vormistamise ebaühtlase taseme tõttu võimalik.

Kasutatud allikad ja kirjandus

1. Vana Kannel - Tartu, 1886. - I. - Lk. I.
2. Samas.
3. Vana Kannel. - I. - Lk. XVI.
4. Samas.
5. Samas.
6. Vana Kannel. - I. - Lk. XVI.
7. Vana Kannel. - I. - Lk. XIX.
8. Põlva laulud Nr. III (käsikiri).
9. Vana Kannel. - Tartu, 1886. - II. - Lk. XVIII.
10. Samas.
11. Vana Kannel. - II. - Lk. XI.
12. Vana Kannel. - I. - Lk. XVI.
13. Samas.

Tekstis kasutatud lühendid

VK I = Vana Kannel I
VK II = Vana Kannel II

TA Fr.R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseumi rahvaluule osakonnas olevad käsikirjad:

- Põlva KK I = H Põlva VK I 1. vihik (I. Wanad Ees-
ti rahvalaulud Põlva kihelkonnast
Wõrumaalt, korjanud Joosep Hurt, Johan
Hurt ja Eeva Hurt aasta 1865 ja 1875
vahe pääl. Põlva laulud Nr. I).
- Põlva KK II = H Põlva VK I 2. vihik (II. ... kor-
janud Jakob Hurt aasta 1860 - 1872
vahe pääl. Põlva laulud Nr. II).
- Põlva KK III = H Põlva VK I 3. vihik (III. ... üles
kirjutanud Peeter Wäiso aastal 1877).
- Põlva KK m = H Põlva VK I 4. vihik (IV. ... Kor-
janud: Mihkel Härms. Põlva m).
- K-Jaani KK I = H K-Jaani VK II 1. vihik (I. Eesti
rahva vanad laulud korjatud Kolga-
Jaani kihelkonnast. Korjanud on Jaan
Bergmann ja Kristjan Grau 1876. Kol-
ga-Jaani laulud Nr. I).
- K-Jaani KK II = H K-Jaani VK II 2. vihik (II. Vanad
rahvalaulud Kolga-Jaani kihelkonnast.
Korjanud seminari õppija Orgussaar
1876 - 1878. Kolga-Jaani laulud. Nr. II).
- K-Jaani KK III = H K-Jaani VK II 3. vihik (III. Eesti
rahvalaulud Kolga-Jaani kihelkonnast
Viljandimaalt. Korjanud aastal 1878
Jaan Bergmann, *stud. theol.* Kolga-
Jaani laulud Nr. III).

Lisa

Järgnev tabel "Rahvalaulud "Vana Kannel" I, II" annab ülevaate originaalide arvulisest vastavusest trükitekstidele.

Tabelis on antud korrespondent, tema kogutud materjali hulk käsikirjas, selle kasutamine väljaandes, tekstide muutused teel trükki.

Rahvalaulud "Vana Kannel" I

Originaalide kogu; korrespondent	Originaale	VK I	VK I	Originaalid		Läule VK I	
		kasut.	välja jäet.	jaot. osa-	lii- de- tud*		
		originaale*		deks*			
I	Joosep Hurt	89	63	26	1 → 2	3	61(62)
	Johann Hurt	46	41	5	1 → 2	1	41(38)
	Eeva Hurt	21	15	6	-	-	15(15)
II	Jakob Hurt**	68(50)	41(28)	27(22)	4 → 10 (3 → 8)	-	47(47)
III	Peeter Väiso	24	20	4	4 →	14	30(29)
mapp	Mihkel Härms	10	10	-	3 → 8	-1***	14(14)
Kokku		258 (240)	190 (117)	68 (63)	+23 (+22)	-5	208 (205)

* Arvestatud on J. Hurda tabelit VK I eessõnas.

** II käsikirjakogus (Jakob Hurt) on 50 laulu, sulgudes toodud andmed arvestavad seda.

*** I 54 (Joosep Hurt) m2 (Mihkel Härms) = VK I 112. VK I sisukorras on laulu kogujaks märgitud Joosep Hurt. Nii on see ka toodud tabelis. Mahaarvestus on tehtud Mihkel Härmsi juures.

Tulbas "Läule VK I" on sulgudes antud Jakob Hurda VK I eessõnas toodud vastavad arvud.

Rahvalaulud "Vana Kannel" II

Originaalide kogu; korrespondent	Originaale	VK II	VK II	Originaalid			Laule VK II
		kasut. originaale*	välja jäet. originaale*	jaot. osa- deks*	lii- de- tud*		
II Orgussaar	226	196	30	6 → 12	6 → 3	199	
I Grau	20	20	-	-	-	20	
Bergmann	30	26	4	-	2 → 1	25	
III Bergmann	268	240**	28**	3 → 6**	5 → 2	240	
Kogust puudub 6 Bergmanni laulu	-	-	-	-	-	6	
Kokku	544	482	62	+9	-7	490	

- * Arvestatud on J. Hurda tabelit VK II eessõnas.
 ** J. Hurda tabelis on trükiviga: III 268 = 488,
 p.o. III 168 = 488.